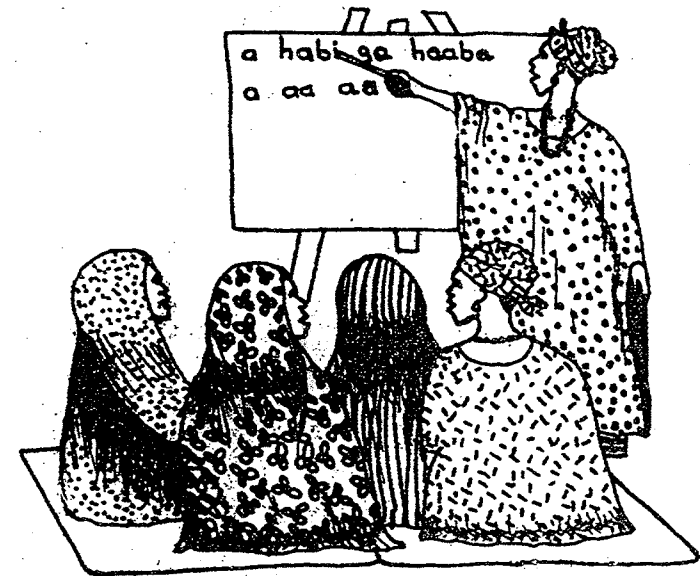

Bonfeeray

Cawandikaa taaliloo

DNAFLA-UNICEF
Bamako, 1987

Bonfeeray

Cawandikaa taaliloo

A. Cere fahamandiyan

1. Macin ti cere fahamandiyan ?

Boroyan kan tuuja nongu follokaa ra kul ga hin ka senday follokey maate. Cere fahamandoo kan ga ir goo no ma kate i ma marga ka cere noo lakkal hala dabari ma duwandi ngey sendawey se. Woo se boro kul ga hima ka woo har kan ni lakkaloo n'a noo ma ne. Borey kan marga ka cere fahamandi ga hima i ma cere beerandi, i ma faajikaaraa tee nda soobay.

A goo faajikaaraa juwalkaa ga a ma taka tee kan ga kate boro kul ma nga lakkaloo wanoo har. Faajikaaraa juwalkaa mana bisa borey kul bayray, boro de no kan ga faajikaaraa teddina.

2. Macin no cere fahamandiyanoo ga a gaaray ?

A si haya gaaray kala :

- a ga kate borey ma ngey hunaroo misey kul guna nda laadiryen.
- borey ga ngey huujawey kul filla affoo-foo.
- borey ga dabari guma ceeci ngey waati kul sendawey se.
- a ga kate borey ma sugulla beerey filla kan se dabari ga hima ka duwandi. Woo din fonda ra

i ga kanjey kayandi kan ga ngey ga hima ka caw ka duu bayray ; zama bayraa din no ma kate ngey sendawey masi zebu hala i ma ben.

- borey ga fondoway cebe kan bande dabarey kan i na i kayandi ga zuru.

3. Macin no cere fahamandoo tiiraa ga a gaaray

Cere fahamandi tiiraa no ma takaa cebe kan nda faajikaaraa ga tee. Nga ra yaamarey goo kan ga kate boro ma waani bonfeeray ceeciyan addupna assanawey wey ga kan ti, alfaritaray, jawdi marayan, kabe goyteeritaray, maamalayan, wala gaa-hambaani misa. Yaamarey kan ga nondi assanawey wey ga, ga hima ka faajikaaraa sooluyanoo nda nga juwalyanoo faalandi juwalkaa se. Cere fahamandoo tiiraa ganayanoo si hima ka juwalkaa ganji a ma haayan tana tee kan nda tiiraa waney goo cere se. Woo din ra faajikaara si borey biney kaa.

4. Yaamar gaabantey

juwalkaa ga hima ka nga taalibey faaba hala i ma duu ka mise alfydantey suuba ka i kaa haya kan cindi ra.

- juwalkaa ga hima ka faajikaaraa dirandoo soolu za a mana kaa borey gamey ra. Woo ma ganji bonhawey ma duu nga nda nga taalibey kul. Woo se a ga hima ka gaabandi ka

- hāayaney dursa jina a ma kaa borey do. A goo a ga a ma bonfeeray ceeci koyraa boro fahamantey ga.
- juwalkaa ga hima a ma hayey kan ga faajikaaraa ga kaa ka tee bayrandi borey se za nga waatoo mana too.
 - juwalkaa masi cebe kan nga hinne ti bayraykaa. Woo kan goo a ga ti a ma dabari tee kan ra borey ma hayey har kan i ga i bay, i ma selan wey ga kan se i maa.
 - a masi senni boobo tee kan ga borey biney kaa a se.
 - a ma gaabandi borey kul ma hin ka selan. A masi sennoo nan boro foo-fooyan hinne miyey ra.
 - juwalkaa ma waani takaa kan nda a ga sennoo taa borey kone kan ga hayayan har kan ra muraadu sii.
 - a masi yadda senni yaamu ma huru borey nda cere game faajikaaraa dogoo ra.
 - hala juwalkaa dii kan woo kan nga ga a hāa mana kaaray borey se, a ga hima ka woo din himakasinay fooyan har i se hala i ma duu a. A ga hima ka borey kan si selan cee nda maayey hala i ma ngey waney har.
 - juwalkaa masi boro kul sennoo kaa ba nda a si hima ka alhawa ka tuuru boro kul se.

- a ga hima ka goyey kan borey ga i tee bangandi. Amma a masi haya kul yala woyey waney ra.
- a ma senni gaabantey kan ga harandi faajikaaraa dogoo ra kul hantum nga kayye. Forbaa ra, jina a ma i saata ka i dan nga kayye cere-cerantaa ra.
- juwalkaa ga hima a ma faajikaaraa kanje foo kul tabatandi hala a ma duu ka haya alfaydantey hantum.
- cere fahamandoo kanjey kul ga hima ka ben handu taaci nda cere game ra. Kanje kan sintin ma ben jina woo kan goo banda ga ma sintin.

B. Ir ma goyey laasaabu kaŋ koyraa borey ga i tee duura fondaara

1. Macin ti goyey kaŋ ir ga i tee duura fondaara kaŋ ga kate ir ma duu dabari kaŋ nda ir ga huna ? Kaŋ ga kate ir ma duu gorodoo ? Kaŋ ga kate ir ma daabu ? Kaŋ ga kate ir ma taalam ? kaŋ ga kate ir ma duu nooru ?

- borey ga goy dumi boobo maayey har, cawandikaa ga lakkal daŋ haya kaŋ ga harandi se jina a ma maayey wey gaabu kaŋ ne ganda :

- alfaritaray
- jawdi marayan
- sorkotaray
- kabe goyteeritaray
- hugey do goy
- maamala.

2. Goyey wey kaŋ war na i har, ir ga baa ir ma bay wala hayayaŋ goo i ra kaŋ woyey no ma i tee. Nda ayyo, affooyaŋ no ?

3. War bayraa ra goyyaŋ cindi ka tee zaman moora ra kaŋ si yee ka tee soŋo ?

C. Goyey kaŋ woy ga i tee zaari kul nga hugoo do

1. Ir ma guna nda cere goyey kaŋ woy ga i tee zaari kul

- goy fooyaŋ no woy ga i tee zaari kul nga hugoo do ?
ir ma i har, taka foo nda i ga tee ?
- goyyaŋ ga bara kaŋ ga hansa ka woyey farandi wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?
ir ma guna taka kaŋ ir ga a tee ka ngey teeyanoo faalandi woyey se ?

2. Ir ma dii goyey kaŋ goo nda nafaw hugey borey se

Ŋaahayey goo tugu do ra ziibo se hala i ga kaa ka koy hanse ka duu ka hinandi wala ? Nda i goo tugu do ra, ir ma takaa har. Nda i sii tugudoo ra, ir ma daliloo har. Taka foo nda ir ga hin ka ir woyey alhaaloo barmay.

- ir ŋaahayey goo tugudoo ra ziiboo se ngey jisi dogoo ra wala ? ir ma takaa har. Nda i sii tugu- doo ra, ir ma daliloo har. Taka foo nda ir ga hin ka ir woyey alhaaloo barmay ?

- ir n̄aahayey goo tugudoo ra ziībo se hala ir ga kaa ka i n̄aa wala ? ir ma takaa har. Nda i sii tugudoo ra ir ma daliloo har. Taka foo nda ir ga hin ka ir woyey alhaaloo barmay ?
- haroo kaŋ ga kaa ka haŋandi nda woo kaŋ nda ir ga hina ga hallasi ziībo ra za nga hundogoo ra wala ? taka foo ? nda a si hallasi ir ma daliloo har. Ir ma dii takaa kaŋ nda ir ga kate barmayyan misa ra.
- haŋyan nda hinayan haroo ga hallasi ziīboo ra waati kaŋ i ga kaa ndey wala ? nda i ga hallasi ir ma takaa har. Nda i si hallasi ir ma daliloo har. Ir ma dii takaa kaŋ nda ir ga kate barmayyan misa.
- haŋyan nda hinayan haroo ga hallasi ziīboo ra nga jisidogoo ra wala ? nda a ga hallasi ir ma takaa har. Nda a si hallasi ir ma dii takaa kaŋ ir ga tee barmayyan misa ra ?
- hugey nda nongey kaŋ ga kanbaa i se ga haaba waati kul ziīboo ma tonandi wala a ma mooru hugey wala ? taka fo nda a ga tee ? nda a si tee ir ma dalilo har, ir ma dii takaa kaŋ nda ir ga kate barmayyan misa.
- hari ziība kaŋ ga hun jinawey ra nda jumandi haroo ga moora hugey ka muna wala ? taka foo no ir ga a tee i se ? nda i si mooru hugey ir ma daliloo har. Ir ma guna dabari kaŋ ir ga a tee misaa ma barmay.

3. Ir ma guna takaa kaŋ nda ir ga ir zankey kanbe nda takaa kaŋ nda ir ga i aladabandi

- ir zankey ga kanbandi henno wala ? taka foo nda ir ga i kanbe henno ? Nda i si kanbandi henno ir ma daliloo har, ir ma guna takaa kaŋ ir ga a tee ka i kanbe henno.
- ir zankey ga ladabandi henno wala ? nda i goo, taka fo ? nda i si, macin se ? ir ma guna mo taka kaŋ ir ga a tee ka i ladabandi henno.

D. Gaa-ham-baano

1. Ir ma wircey kaṅ ga boobo ir do guna nda cere

- ir ga i bay wala ?

Nda ir ga i bay ir ma maayey har : ir ma takaa har kaṅ nda ir ga i bay, ir ma takaa har kaṅ nda i ga ir dii, ir ma takaa har kaṅ nda ir ga i safar.

- wirci fooyaṅ no ma baa ka zankey dii ?

Nda ir ga i bay ir ma maayey har nda affoo-foo, ir ma ngey alhaaley har.

May ti borey kaṅ ga i safar ?

- ir ma zankey safarey har, ir ma takaa har kaṅ nda safaraa ga tee.

Nda ir si mise kul bay kaṅ nda ir ga zankey safar macin no ir ga hima ka a tee.

- wirciyaṅ ga bara kaṅ woyey hinne no i ga i dii wala ? nda ir ga i bay ir ma i har, ir ma ngey alhaaloo har, ir ma takaa har kaṅ nda ir ga i safar.

- ir ga dabari bay kaṅ nda ir ga woyey wircey safar wala ? ir ma safarey har, ir ma takaa har kaṅ nda safaraa ga tee.

- wirciyaṅ ga bara kaṅ arey hinne no i ga i dii wala ? ir ma i har, ir ma ngey alhaaloo har, ir ma takaa har kaṅ nda ir ga i safar.

- ir goo nda arey wircey se safari wala ? nda i ga bara taka foo nda ir ga i safar.

- macin ti sendawey kaṅ ir ga dii ey ir safaraa fonda ra ? ir ma sendawey din har, i ma dabarey har kaṅ ir ga i miila i se.

2. Ir ma safarey guna kaṅ goo ir se

Nda ir goo nda ir boṅ safarey ir ma i har, ir ma takaa har kaṅ nda ir ga duu ey, ir ma nongey har kaṅ ra ir ga duu ey.

- macin no ma safarey misa sendandi ir se ? macin ti sendawey din ?

ir ga dabari bay kaṅ ga misaa faalandi ir se wala ?

- safariyaṅ ga bara kaṅ ir si yee ka dii ey wala ? nda i bay ka bara ir ma i har, ir ma daliloo har kaṅ se ir si yee ka duu ey.

- safariyaŋ ga bara nongu moora ra kaŋ ir ga baa ir ma duu ey wala ?
ir ma safarey din har, ir ma takaa guna kaŋ ga hin ka i noo ir se.

. Ir ma daliley guna kaŋ ga kate ir ga baani jaŋay

- ir ga nongey kul bay kaŋ ra ir ga duu hari wala ? ir ma i har.
- harey kaŋ nda ir ga ir muraadey hanse kul ga henen wala ?
nda ir ga ir harey kul bay ir ma i har, ir ma takaa har kaŋ ga hin ka i ganji i ma ziibi.
- ir ga wirciyaŋ bay kaŋ hari ziiba no ma kat'ey wala ? ir ma i har, ir ma takaa guna kaŋ ga haroo wircey ganji i ma ir dii.
- ir ga doona ka ir ŋaahayey ganji i ma ziibi wala ? ka i ganji i ma sinji wala ?
nda ir ŋaahayey ga henen taka foo no ir ga a tee ka i ganji i ma ziibi ?
nda i si henen macin se ? taka foo no ir ga hin ka a tee ka ganji i ma ziibi ? i ma sinji ?
- ir ga wirciyaŋ bay kaŋ ŋaayan ziiba wala ŋaayan kaŋ sinji no ma kaa nd'ey a wala ?
nda ir ga wircey din bay ir ma i har, ir ma takawayey guna kaŋ ga i ganji.

- ir ga nongey bay ir gaahamey ra kaŋ ngey ziiboo ga tanba ka kate ir ga wirci wala ?
- ir ma nongey din har, ir ma wircey har kaŋ ga duu ey.
Taka fo no ir ga hin ka a tee ka nongey din ganji i ma ziibi.
- harey kaŋ nda ir na alhaadimay hala i hansa ka ziibi, ir ga dogey bay wala ?
ir ma i har, ir ma ngey ziibiroo alhaaloo lafazu.
- taka foo nda ir ga harey kaŋ nda ir na alhaadimay derandi ? nda a si kan ir se, macin se ? ir ma takaa guna kaŋ ga misaa faalandi ir se ?
- wirciyaŋ goo kaŋ harey kaŋ nda alhaadimayyan tee no ma kat'ey wala ?
nda ir ga i bay ir ma i har, ir ma ngey alhaaley har.
- macin no ir ga a tee ir ziibey se ?
ir ma takaa har kaŋ nda ir ga i derandi.
nda ir si i derandi, macin se ?
- ir ga wirciyaŋ bay kaŋ ziibey taalamataraa no ma kat'ey wala ?
nda ir ga i bay, ir ma i har, ir ma ngey alhaaloo cebe. Ir ma takaa guna kaŋ nda ir ga hin ka ziibey wircey ga ir boŋ ga.

. Alfaritaray

1. Ir ma taasey guna kaŋ ir ga i fari, ir ma dumarawey guna kaŋ ir ga i daŋ

- ir ga taasu fari wala ?
nda ir si taasu kul fari, macin se ?
nda ir ga taasu fari, affooyaŋ no ?
- macin ti taasey kaŋ ir ga i fari nafaa ? macin ti ngey albasoo ? ir ma nafaa din har, ir ma albasoo har. Ir ma yee ka nafaa nda albasoo kul dalilo har.
- taka foo nda ir ga duu dumi ?
- duumey kaŋ ir ga duu ey ga boori wala ? ngey duyanoo ga sendi ir se wala ?
ir ma daliloo har kaŋ se i si boori, ir ma woo har kaŋ se ngey duuyanoo ga sendi.
macin ti dabaroo kaŋ ir ga hin ka a tee ?
- ir ga dumaray daŋ wala ?
ir ma dumaray kabilawey har kaŋ ir ga i daŋ.
- ir ga dumaray izey nafaa bay wala ? ir ga ngey albasoo bay wala ?
ir ma ngey nafaa nda ngey albaso kul har.

- taka foo nda ir ga duu dumarawey se dumi ?
macin ti sendawey kaŋ ir ga dii ey hala ir ga duu dumarawey dumoo ? dumoo ga boori wala macin ti dabaroo kaŋ ir ga hin ka a ceeci ?
- ŋaa dumi tana ga bara kaŋ ir ga a fari wala ?
nda i goo no ir ma i har.
- macin se ir ga ŋaa dumi tanawey din fari ?
ir ma takaa har kabila foo kul se.
- ir ga ŋaa kabila bay kaŋ ir si yee ka a fari wala ?
ir ma takaa har kabila.foo kul se.
- ir ga ŋaa kabila bay kaŋ ir si yee ka a fari wala ?
ir ma i har, ir ma daliloo har kaŋ se i si yee ka fari.
- ir ga ŋaa dumiyay bay ganda waaniyaŋ ra kaŋ ir ga baa ir ma i fari wala ?
ir ma i har, ir ma daliloo har kaŋ se ir ga bag'ey.
- ŋaa dumiyay ga bara kaŋ woyey hinne no ma i goy wala ?
ir ma i har, ir ma daliloo har kaŋ se woyey hinne ma i goy.

2. Ir ma ir labey nda ir goyjinawey guna

- ir ga labey kul bay kañ ir ga i goy wala ?

ir ma ngey hinnaa har, ir ma nongey har kañ ra i goo koyraa se.

- labu foo kul ir ma taasoo wala dumaraa kabilaa har kañ ga huru a ra.

ir ma daliloo har kañ se taasu kabila filaana wala dumaray kabila filaana ga huru labu filaana ra.

- taasu kabila fooyañ no ma labu boobo zaa. Macin se ?

- takaa kañ nda taasu kabilawey ga zemna labey game ra ga kan war se wala ?
nda a si kan war se wa daliloo har. Ir ma dabari ceeci kañ ga zemnaroo boriyandi.

- ir labey alhaaley ga ir wasa wala ?
macin se i ga ir wasa ? macin se i si ir wasa ?
nda ngey alhaaley si boori ir ma dabaroo ceeci kañ ga i boriyandi.

- ir ga goyjinawey kul bay kañ nda ir ga alfaritaray tee wala ?

nda ir ga i bay ir ma i har, ir ma takaa har kañ nda ir ga affoo kul ka goy.

- ir goyjinawey ga ir hunanzam wala ?

nda i ga ir hunanzam ir ma daliloo har, nda i si ir hunanzam ir ma daliloo har.

taka foo nda ir ga hin ka wey kañ si ir hunanzam barmay ?

- goyjinayyañ ga bara kañ nda ir si yee ka goy wala ? nda i bay ka tee ir ma i har, ir ma daliloo har kañ se ir si yee ka i ka goy.

- fari goyjinayyañ ga bayrandi kañ war sii nd'ey amma war ga boon'ey.
ir ma i har, ir ma dabari guna kañ ga hin ka kate ir ma duu ey.

- macin ti sendawey kañ ir dii ey hala ir ga duu goyjinay.
ir ma sendawey har, ir ma dabaroo guna kañ ga ngey duuyanoo misaa doonandi ir se.

3. Ir ma takaa guna kañ nda ir ga ir ñaahayey fari

- taka foo nda ir ga labey goy kañ ga ir ga fari ?
macin ti sendawey kañ ir ga dii ey labey goyoo ra. Ir ma sendawey har, ir ma misa guna kañ ga i doonandi ir se.

- takaa foo no ir ga a tee ka saya, ka tilam, ka ija ?
ir ma takaa filla nyaayan dumi foo kul se.
- taka foo nda ir ga lakkal tee nyaayan kabila foo kul se, za nga zayroo ga hala nga hegaa ga ?
- macin ti sendawey kanj ir ga dii ey hala ir ga hegay ?
macin ti dabaroo kanj nda ir ga sendawey tangam ?
- taka foo nda ir ga hin ka ir taasey subey hallasi ?
ir ma taka a filla kanj nda ir ga hin ka taas kabila fo kul hallasi.
- macin ti sendawey kanj ir ga hin ka dii ey ir taasey suboo hallasiroo fondaa ra ?
ir ma sendawey har, ir ma dabarey har kanj ir ga i bay amma ir si i tee.
- taka foo no ir ga a tee ka hegay ?
ir ma taas kabila foo kul hegaa alhaaloo lafazu.
- macin ti sendawey kanj ir ga dii ey hegaa fondaa ra ?
taka foo nda ir ga hin ka ir hegaa misaa faalandi ?

- taka foo nda ir ga ir taasey kanbe ? macin ra ir ga i danj ?
ir ma takaa filla taas wala dumaray-ize kabila foo kul se.
- macin ti sendawey kanj ir ga dii ey ir taasey kanbayanoo fondaa ra ? macin ti dabarey kanj ir ga hin ka duu ey hala ngey kanbayanoo ma tee ka boori.

4. Macin no ir ga a tee hayey se kanj ir ga i hegay ?

- ir ma taasey nda dumaray-izey har kanj ir ga i nnaa. Affooyanj no ir ga boobo ka i nnaa ?
- macin ti albasey kanj ngey nyaayanoo ga kaa nd'ey ir ga ? macin no ir doona ka a tee ka albasey din ganji ? macin no ir ga hima ka a tee ka i ganji ?
- macin ti nyaahayey kanj ir si i nnaa ?
macin se ir si i nnaa ?
- macin ti hegawey kanj ir ga i neere ?
waati foo ir ga i neere ? man ra ir ga i neere ?
may se ir ga i neere ?
- macin ti sendawey kanj ir ga dii ey ir hegawey neereroo fondaa ra ?

ir ma dabarey har kaṅ ga kate ir hegawey ma neere, ir ma wey har kaṅ ga bara amma ir si i tee.

- macin ti hegawey kaṅ ir si i neere kul ?
ir ma i har, ir ma daliloo har kaṅ se ir si i neere.

5. Macin ti ṅaahayey kaṅ ir ga i hegay amma ir si i fari

- ir ma ṅaahayey kul har kaṅ ir si i fari. Macin se ir ga i kaa ?
- hayayaṅ ga bara ṅaahayey din ra kaṅ ir si yee ka duu ey wala ? affooyaṅ no, macin se i si yee ka bara ?
- ṅaahayey kaṅ ir si i fari, hayayaṅ ga bara i ra kaṅ ir si yee ka bag'ey wala ?
macin se ir si yee ka bag'ay ?
- macin ti sendawey kaṅ ir ga dii ey ṅaahayey kaṅ ir si fari kaayanoo fonc' a ra ?
ir ma sendawey din filla, ir n... ngey daliloo har. Macin ti dabarey kaṅ ir ga i tee ka sendawey tangam. Macin ti dabarey kaṅ ga bara amma ir si i tee ?
- ir ma takaa filla kaṅ nda ir ga ṅaahayey kaṅ ir si i fari kaa ? ir ma affoo kul kaayanoo takaa

lafazu. Ir ma goyjinawey kaṅ nda ir ga i kaa maayey har.

- macin ti sendawey kaṅ goo ir se goyjinawey duuyanoo fonc' a ra ? ir ma dabarey har kaṅ ga ngey duuyanoo faalandi ir se ? ir ma dabarey miila kaṅ ir si i tee kaṅ ga hin ka ngey duuyanoo faalandi.
- taka foo nda ir ga ṅaahayey kaṅ ir si i fari kabila foo kul kanbe ? macin ra ir ga i kanbe ?
- hayey kaṅ ir si i fari, affooyaṅ goo i ra kaṅ ir si hin ka i ṅaa wala ir si hin ka i haṅ kala ir ma i alhaadimay wala ?
affooyaṅ no ? taka foo nda ir ga i alhaadimay ?
macin nda ir ga i alhaadimay ? macin se kala ir ma i alhaadimay ?
- macin ti albawey kaṅ goo ir se ṅaahayey kaṅ ir si i fari ṅaayanoo ra ?
ir ma takaa har kaṅ nda ir ga albawey din ganji. Ir ma takawey miila kaṅ ga hin ka i ganji.
ṅaahayey kaṅ ir si i fari hayayaṅ goo i ra kaṅ ir ga i neere wala ?
Affooyaṅ no ? taka foo nda ir ga i neere ? macin se ir ga i neere ? may ga ir ga i neere ?

macin ti sendawey kaŋ ir ga dii ey ŋaahayey
kaŋ ir si i fari neereroo ra ?

ir ma sendawey daliley har, ir ma dabarey har
kaŋ ir doona ka i tee i se, ir ma wey guna kaŋ ir
ga hin ka i miila.

F. Kabe goyteeritaray

1. Ir ma guna nda cere hayey kaŋ ir ga i goy nda kabe

- hayayaŋ ga bara kaŋ ir ga i tee ir hunday ?
nda i si bara macin se ? nda i ga bara, affooyaŋ
no ? taka foo nda i ga tee ? may ma i tee ?
- hayayaŋ ga bara kaŋ woyey de ma i tee wala ?
affooyaŋ no ? macin se ?
- hayayaŋ bay ka cindi kaŋ ir si i tee soŋo wala ?
- hayayaŋ ga bara nongu foo kaŋ ir ga baa ir ma
duu ey ka i tee wala ? nda i ga bara, affooyaŋ
no ? taka foo no ir ga a tee i ma duu ka tee ir
do ?

2. Ir ma guna nda cere hayey kaŋ ir ga i sanbu ka i ka kabe goy fooyaŋ tee

- hayayaŋ ga bara ir se kaŋ ir ga i fari ka duu ka i
goy nda kabe ? nda i ga bara affooyaŋ no ? taka foo
nda ir ga i fari ?
- Senday goo ir se hayey din fariyanoo ra wala ? nda
i ga bara, affooyaŋ no ? ir ma guna taka kaŋ nda ir
ga duu i se dabari.

hayayan ga bara kan ir si yee ka i fari wala ? nda i
i bara, affooyan no ? macin se ?

hayayan ga bara nongu fooyan ra kan ir ga baa ir
a duu ey ka i fari ir do wala ? nda i ga bara,
fooyan no ?

hayayan ga bara kan ir si i fari amma, ir ga i kaa ka
ka kabe goyey tee wala ? Nda i ga bara, affooyan
no ?

hayey wey kaayanoo, senday goo ir se a ra wala ?
da senday goo a ra ir ma i har, ir ma takaa guna
kan ir ga a tee ka duu i se dabari.

hayayan ga bara kan ir ga i day ka i dan kabe
goyey wey ra wala ? Nda i ga bara, affooyan no ?
ko foo nda ir ga i day ?

hayey wey duuyanoo senday goo ir se a ra wala ?
la, a ga bara, affooyan no ? ir ma takaa guna kan
la ir ga duu i se dabari.

**Ir ma dii woo kan ir ga a tee hayey wey se kan
ir ga i tee kabe goyteeritaraa ra**

hayayan ga bara i ra kan ir ga i dan ir nda hugoo
goyey muraadey ra wala ? nda i ga bara, affooyan no
taka fo no ir ga a tee ?

- senday goo ir se hayey wey kanbaroo ra wala ? nda
senday ga bara, affooyan no ? ir ma takaa guna kan
ir ga a tee kan nda ir ga duu i se dabari.

- hayayan ga bara i ra kan ir ga i neere wala ? nda
hayayan goo i ra, affooyan no ? taka foo nda ir ga i
neere ?

- hayey wey neeraroo goo nda senday wala ? nda
senday ga bara, affooyan no ? ir ma takaa guna kan
nda ir ga duu i se dabari.

- hayayan ga bara hayey wey ra kan ir si i neere
abada ? nda i ga bara, affooyan no ? macin se ?

G. Jawdi marayan

1. Ir ma jawdey kañ ir ga i kanbe guna nda cere

- adabba foyañ no ir ga i kanbe ? ciraw fooyañ no ir ga i biiri ?
ir ma maayey har.
- adabba fooyañ no ir ga doona ka i kanbe ka bisa cindey ? ciraw fooyañ no ir ga doona ka i biiri ka bisa cindey ? macin se ?
- adabba wala ciraw fooyañ goo i ra kañ woyey de ma i biiri wala ? nda i ga bara, ir ma i har.
- kabilawey kañ ir ga i biiri ga ir muraadey feeri wala ? nda i si ir muraadey feeri, ir ma daliloo har kañ se ?
- kabilayañ ga bara kañ ir si yee ka i biiri wala ? affooyañ no ? macin se ir si filla ka i biiri ?
- kabila tanayañ ga bara nongu fooyañ ra kañ ir ga baa ir ma i biiri wala ?
nda i ga bara affooyañ no ?

2. Ir ma guna nda cere takaa kañ nda ir ga ir adabbawey kanbe, takaa kañ nda ir ga ir cirawey biiri

- adabbayañ ga bara kañ ir ga i kanbe kurdogey hinne sabbu se wala ? affooyañ no ? macin se ?
- adabbayañ ga bara kañ kali de ra ir ga i mara wala ? nda i ga bara affooyañ no ? macin se ?
- adabbayañ ga bara ir se kañ ir ga i kur taray, ir ga yee ka i mara kali ra wala ? affooyañ no ? taka foo nda ir ga a tee ? macin se ?
- senday goo ir se adabbawey ñandiyanoo ra wala ? senday fooyañ no ?
ir ma dii nda cere takaa kañ nda ir ga ka duu i se dabari ir boñ se.
- senday goo ir se adabbawey gayandiroo se wala ? nda senday goo affooyañ no ? ir ma guna nda cere taka kañ nda ir ga duu i se dabari ir boñ se.
- dori goo ir addabawey ga wala ? nda dori goo i ga, dori fooyañ no ? dori fooyañ no ma boobo ka jawdoo dii ?
- dori ga bara kañ ga boobo ka hasaraw tee jawdoo ra wala ? nda dori ga bara, affooyañ no ? taka foo nda ir ga dorey din tangam ?

- ir ga dabariyaŋ bay kaŋ nda ir ga dorey din tangam kaŋ mana ti alaada waney wala ? nda dabari ga bara, affooyaŋ no ? ir ma dii nda cere taka kaŋ nda ir ga hin ka i ka goy ir do.

3. Ir ga guna nda cere haya kaŋ ir ga a tee nda ir adabbawey

- adabbayaŋ ga bara kaŋ ir ga i wii ka i ka huna wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ?

- adabbayaŋ ga bara kaŋ ir ga i wii ka bisa cindey wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?

- adabbayaŋ goo no kaŋ ir si i wii wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?

- adabbayaŋ ga bara kaŋ ir ga i neere wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? taka foo nda ir ga i neere ? macin se ?

- adabbayaŋ ga bara kaŋ ir ga i neere ka bisa cindey wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?

- adabbayaŋ ga bara kay ir si i neere ka bisa cindey wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?

- senday goo ir se ir adabbawey neereroo wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? ir ma dii nda cere taka kaŋ nda ir ga duu i se dabari.

- ir ga duu waa ir adaddawey fooyaŋ ra wala ? nda ir ga duu adabba affooyaŋ ra.

- adabbayaŋ ga bara kaŋ ir ga huna nda ngey waawaa bisa cindey wala ? nda i ga bara, affooyaŋ no ? macin se ?

- ir adabbawey waawaa ir ga a bere ka a kaa nga takaa ga wala ? nda ir ga a bere, macin no ir ga a bere ka a tee a se ? taka foo nda ir ga a bere ? macin se ?

- ir adabbawey waawaa ir ga a jisi a ma gay wala ? nda ir ga a jisi a ma gay, taka foo ?

- senday goo ir se waawaaa jisiiyanoo ra wala ? sendey foyaŋ no ? ir ma dii taka kaŋ nda ir ga duu i se dabari.

- ir adabbawey waawaa ir ga a neere wala ? taka foo nda ir ga a neere ? macin se ?

- senday goo ir se waawaa neereroo ra wala ? affooyaŋ no ? ir ma dii taka kaŋ nda ir ga hin ka duu i se dabari.

- ir adabbawey hayayan̄ goo i ra kaṅ ir ga hamoo neere wala ? nda hayayan̄ goo i ra, affooyan̄ no ? taka foo nda ir ga hamoo neere ? macin se ?

- hamoo neereroo senday goo ir se a ra wala ? affooyan̄ no ? ir ma dii taka nda ir ga duu i se dabari.

- ir adabbawey ir ga duu affooyan̄ ga haabu wala ? nda ir si duu i ga haabu, macin se ? nda ir ga duu haabu, affooyan̄ ga ? taka foo nda ir ga duu a ?

- haaboo kaṅ ir ga duu a ir ga a bere ka a daṅ ir boṅ muraadey ra wala ? nda ir si a bere, daliloo ma harandi. Nda ir ga a bere hayaa ma harandi kaṅ ir ga a tee nda haaboo. Taka foo nda ir ga a bere ?

- ir adabbawey haaboo, ir ga a neere wala ? nda ir si a neere, macin se ? nda ir ga a neere, taka foo nda ir g'a neere ?

- hayey kaṅ ir ga i tee haaboo ra, ir ga i neere wala ? affooyan̄ no ? taka foo nda ir ga i neere ?

- ir adabbawey haaboo neereroo senday goo ir se a ra wala ? senday fooyan̄ bara a ra ? ir ma dii nda cere taka kaṅ nda ir ga duu i se dabari.

- hayeȳ kaṅ ir ga i tee haaboo ra, senday goo ir se ngey neereroo ra wala ? senday dumi foo ? ir ma dii taka kaṅ nda ir ga duu i se dabari.

- ir adabbawey kaṅ ir ga i wii kuuroo ir ga a goy wala ? nda ir si a goy, daliloo ma harandi. Nda ir ga a goy, ir ma hayey har kaṅ i ga i tee ndá, taka kaṅ nda a ga tee, mayyan̄ no ma a goy ?

- hayey kaṅ ga tee kuuroo ra ir ga i daṅ ir boṅ muuradey ra wala ? Nda ir ga i daṅ ir ma maayey har. Muraadu fooyan̄ ra ir ga i daṅ ?

- adabbawey kaṅ ir ga i wii kuurey ga neerandi wala ? nda i si neerandi daliloo ma harandi, nda i ga neerandi kuuru fooyan̄ no ? taka foo nda i ga neerandi ?

- senday goo ir se kuurey nda hayey kaṅ ir ga i tee kuurey ra neereroo ra wala ? senday fooyan̄ bara neereroo ra ? ir ma dii taka kaṅ nda ir ga duu i se dabari.

i. Maamala buunaa

1. Ir ma hayey guna ir ga i neere ir boŋ muraadey se

hayayan ga bara kaŋ ir ga i neere ir boŋ muraadu uney se wala ? nda i ga bara, affooyan no ? taka o nda ir ga i neere ?

ayayan ga bara kaŋ ir ga i bar ir muraadu buuney wala ? nda i ga bara, affooyan no ? taka foo nda ir i bar ?

ayayan ga bara i ra kaŋ woyey de no ma i neere la ka i bar wala ? nda i ga bara, affooyan no ? cin se ?

ayayan cindi ka neere wala ka bar kaŋ si bara a ? nda i ga bara, affooyan no ? macin se ?

ayayan ga bara nongu fooyan ra kaŋ ir ga baa ir duu ey ka i neere wala ? nda i ga bara, affooyan ' taka foo nda a ga tee ?

wey wey neereroo, senday goo ir se a ra wala ? i ga bara, affooyan no ? taka foo nda ir ga duu i ibari.

wey wey baryanoo senday goo ir se a ra wala ? senday ga bara, affooyan no ? ir ma taka guna nda ir ga duu i se dabari.